

<http://dx.doi.org/10.16926/gea.2024.01.01.06>

dr Adam WRÓBEL

<https://orcid.org/0000-0002-9315-0213>

Uniwersytet Jana Długosza w Częstochowie

e-mail: a.wrobel@ujd.edu.pl

Pojęcia podrobienia oraz przerobienia zabytku — art. 109a u.o.z. (w perspektywie orzecznictwa)

Streszczenie

Podjętym celem badawczym jest zobrazowanie pojęć: zabytku, podrobienia zabytku oraz przerobienia zabytku. Przeprowadzana analiza zostaje wsparta w głównej mierze na poglądach — po pierwsze — wyrażanych w judykaturze, a także — po drugie — na językowym rozumieniu przedmiotowych pojęć. Zagadnienia „podrobienia” oraz „przerobienia” zabytku zostają analizowane w osnowie przepisu art. 109a ustawy z 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Rozumienie literalne pojęć „podrobienia” oraz „przerobienia” jest nader istotne przy dokonywaniu całościowej interpretacji przepisu art. 109a u.o.z.

Słowa kluczowe: sfałszowanie zabytku, podrobienie lub przerobienie zabytku, przestępstwo.

Wprowadzenie

Pojęcia „podrobienia” oraz „przerobienia” zabytku użyte zostały w treści przepisu art. 109a ustawy z 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami¹. Przepis ten *verba legis* stanowi: Kto podrabia lub przerabia zabytek w celu użycia go w obrocie zabytkami, podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 2. Proceder podrabiania oraz przerabiania dotyczy zarówno zabytków, dzieł sztuki będących zabytkami, czy też takich które nie mieszczą się w legalnym zakresie tego pojęcia, dóbr luksusowych lub dóbr za takie uchodzących, *etc.*²

¹ Dz. U. z 2022 r. poz. 840 t.j. ze zm. (dalej: u.o.z.).

² Por. M. Trzciniński, *Przestępczość przeciwko zabytkom*, „Prokuratura i Prawo” 2011, nr 6, s. 54.

Problematyka badawcza koncentruje się na pojęciach „podrobienia” oraz „przerobienia” — „zabytku” w kontekście orzecznictwa, a także ich rozumienia językowego. Stąd też wynika cel badawczy, którym jest zobrazowanie pojęć: zabytku, podrobienia zabytku oraz przerobienia zabytku. Głównymi filarami, na których wsparta zostaje analiza badawcza, są poglądy wyrażane w judykaturze, a także literalne rozumienie przedmiotowych pojęć. Rozumienie literalne pojęć „podrobienia” oraz „przerobienia” jest nader istotne przy dokonywaniu całościowej interpretacji przepisu art. 109a u.o.z.

Przepis art. 109a u.o.z. został dodany do ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z 28 kwietnia 2006 r., przepisem z art. 1 pkt 10 ustawy z 24 lutego 2006 r. o zmianie ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami³. Wszedł jednak w życie po upływie 30 dni od dnia ogłoszenia tejże ustawy, co wynika z art. 30 w niej zawartego. Jak zauważa się w literaturze, dodanie do ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami art. 109a, a także art. 109b, miało ograniczyć obrót falsyfikatami zabytków, jak również zwiększyć skuteczność zwalczania procederu ich przerabiania oraz podrabiania⁴.

Podnosi się w uzasadnieniu do projektu ustawy o zmianie ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, że

W przepisach karnych wprowadzono dodatkowy przepis art. 109a penalizujący przestępstwa związane z fałszowaniem zabytków i wprowadzaniem ich do obiegu w celu osiągnięcia korzyści materialnych. Kwestia ta nie była dotychczas uregulowana zarówno w Kodeksie karnym, jak też ustawie o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Natomiast postulat wprowadzenia odpowiedzialności karnej dla osób dokonujących tego rodzaju przestępstw był wielokrotnie podnoszony przez środowisko antykwariuszy oraz osoby kolekcjonujące zabytki⁵.

³ Dz. U. 2006 r. poz. 50, Nr 362. Jak też zauważa M. Cherka, P. Antoniak, F.M. Elzanowski, K.A. Wąsowski, *Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Komentarz*, Warszawa 2010, LEX/el., komentarz do art. 109a, teza 1.

⁴ M. Trzcziński, *Próba oceny nowych rozwiązań w zakresie karnoprawnej ochrony dziedzictwa kultury*, „Nowa Kodyfikacja Prawa Karnego” 2019, nr 1, s. 109. Jak wskazywano w piśmiennictwie kilka lat po dodaniu art. 109a i 109b do ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, a konkretnie w 2010 roku: „Choć od wprowadzenia tych przepisów upłynęło już kilka lat, jak dotychczas nie udało się nikomu postawić zarzutów. Udowodnienie komukolwiek, że przerabia lub podrabia zabytek w celu użycia go w obrocie zabytkami jest niezwykle trudne. Podobnie rzecz ma się z udowodnieniem zbywającemu zabytek świadomości tego, że jest on podrobiony lub przerobiony”, P. Grodzki, *Przestępczość przeciwko zabytkom. Krótka charakterystyka problemu. Stan na rok 2010*, „Cenne, Bezcenne/Utracone” – wyd. spec. 2010 (Katalog utraconych dzieł sztuki [wybór do roku 2010]), s. 10. Także i M. Trzcziński zwraca uwagę, że „samo przerabianie i podrabianie bez czytelnego zamiaru wprowadzenia dzieła do obrotu gospodarczego nie wypełnia znamion ustawowych przestępstwa fałszerstwa [...]. Fakt ten będzie rzecz jasna przekładał się na wymierne problemy natury dowodowej, polegające na udowodnieniu zamiaru bezpośredniego sprawcy”, tak i szerzej zob. M. Trzcziński, *Przestępczość przeciwko zabytkom archeologicznym. Problematyka prawno-kryminalistyczna*, Warszawa 2010, LEX/el. [dostęp: 8.02.2022], rozdział 3.1.

⁵ Uzasadnienie do projektu ustawy o zmianie ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, Sejm RP V kadencji, druk nr 50 z 19 października 2005 r., s. 8 i 9, [https://orka.sejm.gov.pl/Druki5ka.nsf/0/B249577E64E2B9F5C12570C20040399A/\\$file/50.pdf](https://orka.sejm.gov.pl/Druki5ka.nsf/0/B249577E64E2B9F5C12570C20040399A/$file/50.pdf) [dostęp: 8.02.2022].

Ustawa z 15 lutego 1962 r. o ochronie dóbr kultury⁶, nie penalizowała podrobienia lub przerobienia zabytku, choć, co prawda, nie pozwalała przerabiać ani dokonywać żadnych innych zmian w zabytku bez zezwolenia właściwego wojewódzkiego konserwatora zabytków — na co wskazuje przepis art. 27 ust. 1 d.u.o.z.

Podrobienie lub przerobienie zabytku o których mowa w art. 109a u.o.z. jest — praktycznie rzecz ujmując — jego sfalszowaniem⁷; w literaturze zwane jest także „fałszerstwem bezpośrednim”⁸. Przepis art. 109a u.o.z. jest jednym z dwóch przepisów, w których ujęta została, co prawda w różnych kontekstach, kwestia sfalszowania zabytku. Drugie przestępstwo, o którym mowa, zostało spreycyzowane w art. 109b u.o.z., penalizującym zbycie fałszyfikatu zabytku⁹; jak podnosi K. Zeidler, przestępstwo to można określić jako „paserstwo fałszyfikatu”¹⁰.

Pojęcia „podrobienie” oraz „przerobienie” występują w przestrzeni głównych aktów prawnych definiujących czyny zabronione wielokrotnie. Jest tak w:

a) Kodeksie karnym¹¹, w przepisach odnoszących się między innymi do:

- dezinformacji wywiadowczej sfalszowanymi dokumentami (art. 132 k.k.),
- fałszowania dokumentów wyborczych (art. 248 pkt 3),
- fałszerstwa materialnego dokumentów (art. 270 § 1 k.k.),
- fałszerstwa materialnego faktur (art. 270a § 1 k.k.),
- oszustwa finansowego (art. 297 § 1 k.k.),
- fałszowania dokumentacji działalności gospodarczej (art. 303 § 1 k.k.),
- fałszowania oznaczeń produktu (art. 306 k.k.),
- fałszowania pieniędzy (art. 310 § 1 k.k.),
- puszczenia w obieg fałszywego środka płatniczego (art. 312 k.k.),
- fałszowania urzędowego znaku wartościowego (art. 313 § 1 k.k.),
- obrotu fałszywym znakiem urzędowym (art. 313 § 2 k.k.),
- fałszowania znaku urzędowego (art. 314 k.k.),
- fałszowania narzędzi pomiarowych lub probierczych (art. 315 § 1 k.k.),
- używania lub przechowywania sfalszowanych narzędzi pomiarowych lub probierczych (art. 315 § 2 k.k.),

⁶ Dz. U. z 1999 r. poz. 98, Nr 1150 t.j. ze zm. (dalej: d.u.o.z.).

⁷ Por. J. Sobczak, *Ochrona prawno-karna dóbr kultury*, „Środkowoeuropejskie Studia Polityczne” 2009, nr 3, s. 24 i 25 oraz A. Ginter, A. Michałak, *Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Komentarz*, Warszawa 2016, LEX/el. [dostęp: 4.02.2022], komentarz do art. 108, art. 109, art. 109(a), art. 109(b), art. 110, art. 111, art. 112, art. 113, art. 113(a), art. 114, art. 115, art. 116, art. 117, art. 118, art. 119, art. 120, teza 1.

⁸ Zob. D. Wilk, *Fałszyfikaty dzieł sztuki w procesie karnym. Wybrane aspekty wykrywcze i dowodowe*, „Kwartalnik Policynny” 2018, nr 1, s. 78.

⁹ Tenże przepis stanowi, że: Kto rzecz ruchomą zbywa jako zabytek ruchomy albo zbywa zabytek jako inny zabytek, wiedząc, że są one podrobione lub przerobione, podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 2.

¹⁰ K. Zeidler, *Prawo ochrony dziedzictwa kultury*, Warszawa 2007, LEX/el., 3.3.1.

¹¹ Dz. U. z 2024 r. poz. 17 t.j. ze zm. (dalej: k.k.).

- przypadku sfałszowanych dokumentów, narzędzi pomiarowych lub przedmiotów służących do popełniania określonych przestępstw (art. 316 § 1 k.k.),
  - usunięcia sfałszowanych znaków urzędowych (art. 316 § 2 k.k.)¹²;
- b) Kodeksie karnym skarbowym¹³, w przepisach dotyczących między innymi:
- obrotu sfałszowanymi, uszkodzonymi lub nieważnymi znakami akcyzy (art. 63 § 5 k.k.s.),
  - oznaczenia wyrobu akcyzowego sfałszowanymi znakami akcyzy (art. 66 § 1 k.k.s.),
  - fałszerstwa znaku akcyzy (art. 67 § 1 k.k.s.),
  - obrotu sfałszowanymi znakami akcyzy lub upoważnieniem do odbioru banderol (art. 67a § 1 k.k.s.),
  - niedopełnienia obowiązku oznaczenia właściwemu organowi sfałszowanego wyrobu akcyzowego (art. 68 § 1 k.k.s.).

Pojęcia „podrabiania” oraz „przerabiania” nie występują w przestrzeni aktu prawnego będącego podstawowym źródłem regulacji penalnych jeśli chodzi o wykroczenia, to jest Kodeksu wykroczeń¹⁴.

1. Zabytek

Zabytek jest przedmiotem wykonawczym czynu zdefiniowanego w art. 109a u.o.z. W rozumieniu słownikowym, „zabytek” ujmowany jest jako: „obiekt (budowla, dzieło sztuki, dzieło literackie, rękodzieło itp.), który ma dużą wartość historyczną, naukową, artystyczną itp. i z tego powodu jest chroniony z mocy prawa”, potoczn. „przestarzały, niemodny przedmiot”¹⁵; „stara i cenna rzecz lub budowla o dużej wartości historycznej i naukowej”, potoczn. „to, co jest nienowoczesne”¹⁶; „obiekt (budowa, dzieło sztuki, dzieło literackie, przedmiot) mający dużą wartość historyczną, muzealną, naukową itp., objęty z tego powodu ochroną prawną”¹⁷; „dzieło sztuki lub literatury (np. budowla, obraz, rzeźba, grafika, książka) mające wartość muzealną, historyczną jako dokument przeszłości”, przestarz. „pozostałość po czym; resztką”, daw. „resztką majątku; dobytek, dostatek”¹⁸.

¹² B. Gadecki, *Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Art. 108–120. Przepisy karne. Komentarz*, Warszawa 2014, Legalis/el. [dostęp: 5.02.2022], komentarz do art. 109a, teza 15 i 16.

¹³ Dz. U. z 2024 r. poz. 628 t.j. (dalej: k.k.s.).

¹⁴ Dz. U. z 2023 r. poz. 2119 t.j. ze zm.

¹⁵ H. Zgórkowa (red.), *Praktyczny słownik współczesnej polszczyzny*, t. 47, Poznań 2003, s. 429.

¹⁶ L. Drabik, E. Sobol (red.), *Słownik języka polskiego PWN*, t. 2, Warszawa 2007, s. 528 oraz L. Drabik (aktualiz.), *Słownik języka polskiego* (powstały na podstawie *Słownika 100 tysięcy potrzebnych słów*, J. Bralczyk red., Warszawa 2005), <https://sjp.pwn.pl/sjp/zabytek;2541821.html> [dostęp: 10.01.2020].

¹⁷ B. Dunaj (red.), *Współczesny słownik języka polskiego*, t. 2, Warszawa 2007, s. 2108.

¹⁸ W. Doroszewski (red.), *Słownik języka polskiego*, Warszawa 1997, <https://sjp.pwn.pl/doroszewski/zabytek;5523872.html> [dostęp: 10.01.2022].

Niemniej słownikowe rozumienie pojęcia „zabytku” posiada *de lege lata* — w kontekście jego zdefiniowania legalnego — drugorzędne znaczenie, bowiem ustawodawca określa zabytek w przepisach ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami:

- a) *sensu largo* — jako nieruchomości lub rzecz ruchomą, ich części lub zespoły, będące dziełem człowieka lub związane z jego działalnością i stanowiące świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową (art. 3 pkt 1 u.o.z.);
- b) *sensu stricto* — wprowadzając trojaki podział; na zabytek:
  - nieruchomy, czyli zgodnie z art. 3 pkt 2 u.o.z., nieruchomości, jej część lub zespół nieruchomości, o których mowa w art. 3 pkt 1 u.o.z.,
  - ruchomy, czyli wedle art. 3 pkt 3 u.o.z., rzecz ruchomą, jej część lub zespół rzeczy ruchomych, o których mowa w art. 3 pkt 1 u.o.z.,
  - archeologiczny, czyli jak stanowi art. 3 pkt 4 u.o.z., zabytek nieruchomy, będący powierzchniową, podziemną lub podwodną pozostałością egzystencji i działalności człowieka, złożoną z nawarstwień kulturowych i znajdujących się w nich wytworów bądź ich śladów albo zabytek ruchomy, będący tym wytworem¹⁹.

2. Podrobienie zabytku

W rozumieniu literalnym słowo „podrobić”, znaczy: „zrobić kopię czegoś, by ją nielegalnie wykorzystać zamiast oryginału”, „częściowo zniwelować zaległości w pracy”, „podzielić coś na drobne kawałki, na małe części”²⁰; „wykonać imitację jakiejś rzeczy mającą uchodzić za oryginał”, „popracować trochę przy czymś lub zrobić coś częściowo”, „podzielić coś na drobne części”²¹; „wykonywać kopię czegoś w celu nielegalnego wykorzystania tego jako oryginału lub zamiast oryginału”²²; „sfalszować, wykonać imitację jakiejś rzeczy mającą uchodzić za oryginał; wykonać drugi egzemplarz jakiegoś przedmiotu po to, żeby się nim nielegalnie posługiwać”, tylk. dk. „popracować trochę przy czym, posunąć robotę; spędzić pewnie czas przy robocie”, „podzielić co na drobne części, połamać co na małe kawałki; pokruszyć, rozdrobnić”²³. Zdroworozsądkowo przyjęć należy, że podrobienie zabytku o którym mowa w art. 109a u.o.z., odnosi się do powyżej

¹⁹ Por. A. Wróbel, *Nielegalne poszukiwanie zabytków – w perspektywie znamion przestępstwa z art. 109c ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami*, „Przegląd Prawa Publicznego” 2023, nr 10, s. 64 oraz A. Wróbel, *Przestępstwo nielegalnego wywozu zabytku za granicę (art. 109 u.o.z.)*, „Gubernaculum et Administratio” 2023, nr 2(28), s. 262.

²⁰ H. Zgólkowa (red.), *Praktyczny słownik współczesnej polszczyzny*, t. 29, Poznań 2000, s. 409.

²¹ L. Drabik, E. Sobol (red.), op. cit., s. 63 oraz L. Drabik (aktualiz.), op. cit., [dostęp: 10.01.2020].

²² B. Dunaj (red.), op. cit., s. 1270.

²³ W. Doroszewski (red.), op. cit., [dostęp: 10.01.2022].

wskazanych definicji literalnych w których mowa o wykonywaniu kopii, imitacji, fałszowaniu — nie zaś samym podziale na części, rozdrabnianiu, spędzaniu czasu przy pracy itp.

W kontekście „podrobienia” występują liczne poglądy jurydyczne, które okazują się pomocne w literalnej interpretacji pojęcia „podrobienia” zabytku. Toteż w perspektywie podrobienia dokumentu, o czym mowa w art. 270 k.k. typizującym materialne fałszerstwo dokumentów, w orzecznictwie wskazuje się, że:

- za podrobienie dokumentu „należy uznać wykonanie jego imitacji stwarzającej pozory dokumentu autentycznego, czyli pochodzącego od określonego wystawcy, zmierzające do przypisania temu wystawcy treści zawartej w dokumencie”²⁴;
- podrobienie dokumentu „polega na tym, że zostaje on sporządzony przez kogoś innego niż ten, kto widnieje, jako jego wystawca”²⁵;
- istota podrobienia dokumentu „sprowadza się do sporządzenia takiego zapisu informacji, któremu nadaje się pozory autentyczności, w szczególności zaś tego, że pochodzi od określonego wystawcy. Podrobienie może zostać dokonane w każdy sposób prowadzący do stworzenia takiego zapisu informacji, który z uwagi na swoją treść odpowiadał będzie definicji dokumentu. Podrobieniem dokumentu będzie także sporządzenie zapisu oświadczenia woli innej osoby, nawet jeżeli nie został podrobiony podpis tej osoby, byleby treść zapisu lub nadane mu cechy pozorowały, że został przez nią sporządzony”²⁶;
- dokument jest „podrobiony wówczas, gdy nie pochodzi od osoby, w której imieniu został sporządzony [...]. Podrobieniem dokumentu jest już samo jego sporządzenie stwarzające pozory, że dokument pochodzi od innej osoby niż ta, która była jego rzeczywistym autorem”²⁷;
- podrobieniem dokumentu „jest jego sporządzenie stwarzające pozory, że dokument pochodzi od innej osoby, niż ta która była jego rzeczywistym autorem”²⁸;
- jest obojętne dla bytu przestępstwa określonego w art. 270 § 1 k.k. „to, czy osoba, której podpis podrobiono na dokumencie, wiedziała o tym lub wyraziła na to zgodę, czy też nie. Dokument jest bowiem podrobiony wówczas, gdy nie pochodzi od osoby, w której imieniu został sporządzony”²⁹;
- podrobienie dokumentu może polegać również „na sporządzeniu zapisu oświadczenia woli innej osoby, nawet jeżeli nie został podrobiony podpis tej osoby, byleby tylko treść zapisu lub nadane mu cechy pozorowały, iż istotnie został on przez nią sporządzony”³⁰;

²⁴ Teza do postanowienia SN z 22 marca 2019 r., IV CZ 61/18, LEX nr 2652462.

²⁵ Wyrok SA w Białymstoku z 13 grudnia 2017 r. I ACa 272/17, LEX nr 2453701.

²⁶ Wyrok SA w Szczecinie z 10 maja 2018 r., II AKa 18/18, LEX nr 2601464.

²⁷ Wyrok SO w Siedlcach z 6 września 2016 r., II Ka 205/16, LEX nr 2125796.

²⁸ Wyrok SN z 5 kwietnia 2016 r., IV KK 405/15, LEX nr 2019574.

²⁹ Wyrok SO w Białymstoku z 5 grudnia 2013 r. VIII Ka 617/13, LEX nr 1715637.

³⁰ Tenże pogląd jurydyczny poprzedza wskazanie, że „powtórzyć [...] należy za sądem I instancji (opierającym się na literaturze prawniczej), iż”; wyrok SA w Lublinie z 28 października 2010 r. II AKa 242/10, LEX nr 677926.

- „Istotą podrobienia dokumentu jest stworzenie pozoru, że pochodzi on od określonego wystawcy”³¹;
- przez podrobienie dokumentu rozumieć należy „sporządzenie dokumentu polegające na zachowaniu pozorów, że dokument pochodzi od innej osoby”³².

Podobnie i jurydyczne poglądy wyrażane na kanwie przepisu penalizującego między innymi fałszerstwo pieniędzy, ujętego w art. 310 k.k. oraz w art. 227 uchylonego już Kodeksu karnego z 1969 r.³³, są pomocne w dokonywaniu wykładni podrabiania zabytku. Zgodnie z nimi:

- warunkiem zaistnienia podrobienia pieniędzy w rozumieniu art. 227 § 1 d.k.k., „jest wytworzenie przedmiotu o takim podobieństwie do pieniędzy, że dorosły doświadczony przeciętnie człowiek, przyjmując taki przedmiot w normalnych okolicznościach, nie mógłby od razu zorientować się o jego nieprawdziwości, a zabezpieczone w sprawie dowody (sfalszowane banknoty) zrobione zostały w sposób tak prymitywny, że od razu każdy przeciętny człowiek pozna, iż nie są to pieniądze, lecz fałszyfikaty”³⁴;
- nie jest istotne dla bytu przestępstwa określonego w art. 227 § 1 d.k.k. „jakich środków działania (np. prymitywnych czy doskonałych) użyto do podrobienia pieniądza, gdyż sam fakt podrobienia pieniądza nawet w sposób prymitywny, ale w warunkach umożliwiających puszczenie go w obieg za autentyczny należy uznać za przestępstwo. Takimi warunkami może być np. półmrok, pośpiech przyjmującego pieniądze, wada wzroku itp.”³⁵;
- podrabianie składa się zazwyczaj z wielu zachowań podjętych „dla wytworzenia fałszyfikatu, jakkolwiek należy sobie zdawać sprawę, że podrobienie przy użyciu komputera, skanera i drukarki może sprowadzać się do wydania komend urządzeniom (kopiuj, wklej i drukuj). [...] Zaznaczyć w tym miejscu należy, iż dla bytu przestępstwa nie jest istotne, jakich środków działania, tj. prymitywnych czy doskonałych, użyto do podrobienia pieniądza, gdyż sam fakt podrobienia pieniądza nawet w sposób prymitywny, ale w warunkach umożliwiających puszczenie go w obieg za autentyczny, należy uznać za przestępstwo”³⁶;

³¹ Wyrok SN z 4 sierpnia 2005 r. II KK 163/05, LEX nr 200051.

³² Wyrok SN z 5 marca 2003 r. III KKN 165/01, LEX nr 77003.

³³ Dz.U. z 1969 r., Nr 13, poz. 94 ze zm. (dalej: d.k.k.).

³⁴ Wyrok SN z 3 października 1975 r., IV KR 221/75, LEX nr 19048.

³⁵ Wyrok SN z 1 lutego 1988 r., II KR 7/88, LEX nr 17913; pogląd ten za słuszny uznaje Sąd Apelacyjny w Warszawie w wyroku SA w Warszawie z 8 maja 2013 r., II AKa 124/13, LEX nr 1322728. „Gdyby nawet” – jak podnosi Sąd Apelacyjny w Rzeszowie – „podzielić powyższy pogląd, będący (jak zaznaczono wyżej) na uboczu głównego nurtu orzeczniczego, to z cytowanej tezy Sądu Najwyższego należy wyciągnąć wniosek, że nie wyczerpuje znamion przestępstwa z art. 310 § 1 k.k. zachowanie polegające na próbie nadania określonemu przedmiotowi właściwości pieniądza, kiedy na pierwszy rzut oka nawet w niesprzyjających ku temu warunkach istnieje możliwość rozpoznania fałszerstwa (zob. Z. Cwiągalski, [w:] *Kodeks Karny. Część szczegółowa. Komentarz* pod red. A. Zolla, Tom III. Komentarz do art. 278–363 k.k., Wydanie II, Zakamycze 2006, s. 885–886)”; wyrok SA w Rzeszowie z 22 stycznia 2015 r., II AKa 116/14, LEX nr 1651936.

³⁶ Wyrok SO w Warszawie z 19 listopada 2014 r., V K 126/14, LEX nr 1681493.

- do cech konstytutywnych podrobienia, „ujętego w art. 310 § 1 k.k. należy to, że jest ono bezprawne, czyli zostało podjęte przez podmiot, który nie miał do tego uprawnienia”³⁷. „Tym samym wybicie monet przy użyciu oryginalnych stempli – w sposób opisany przez oskarżonego – jest ich podrobieniem”³⁸;
- wykonanie takiej imitacji, która może uchodzić za oryginał będzie podrobieniem; „Wystarcza przy tym osiągnięcie takiego poziomu, że człowiek niedoświadczony nie będzie mógł od razu przekonać się o nieprawidłowości wręczonego jako pieniądz przedmiotu. Tym samym nie spełnia warunków karalności falsyfikat (przerobiony lub podrobiony pieniądz lub dokument), którego nieprawdziwość jest tak oczywista, widoczna na pierwszy rzut oka, że przeciętny człowiek w normalnych warunkach nie mógłby go wziąć za autentyczny”³⁹, „nie daje to jednakże podstaw do wyprowadzenia wniosku, że sprawca, który dokonuje podrobienia lub przerobienia pieniędzy ma się nimi posłużyć jako autentycznym środkiem płatniczym”⁴⁰;
- sprawca fałszuje (podrabia) niewypełniony blankiet czeku, wówczas „gdy wpisuje w nim własnoręcznie siebie jako remitenta i podpisuje go nazwiskiem wystawcy, nadając mu cechy tego dokumentu, który w taki sposób staje się papierem wartościowym w rozumieniu art. 310 § 1 k.k., jako inny środek płatniczy lub dokument uprawniający do otrzymania sumy pieniężnej, a więc wywołujący skutki w obrocie”⁴¹;
- „oskarżony, podrabiając czeki, wytworzył fałszywe przedmioty (imitacje) o takich cechach papieru wartościowego, aby można je przedłożyć jako autentyczne. O skuteczności podjętych przez niego zabiegów świadczy fakt, iż trzy podrobione czeki zostały uznane przez pracownice urzędów pocztowych za prawdziwe. Sam oryginalny blankiet czeku nie jest dokumentem w rozumieniu art. 115 § 14 k.k., jak też z pewnością nie jest papierem wartościowym. Jeżeli natomiast obrońca twierdzi, że «fałszywki» jakimi posługiwał się oskarżony, nie były blankietami czekowymi, wobec czego nie mogły stać się czekami, to wypowiadając pogląd oczywisty nie dostrzega, iż owe «fałszywki» stały się podrobionymi czekami, a oskarżony wyczerpałby dyspozycję art. 310 § 1 k.k. niezależnie od tego, czy posługiwałby się oryginalnymi, czy podrobionymi blankietami czekowymi, bowiem dokonując na nich sto-

³⁷ Dalej Sąd Apelacyjny w Warszawie podaje źródło: „Genowefa Rejman «Fałszowanie pieniędzy i papierów wartościowych» teza 3, PPK 2001.21.129)”; wyrok SA w Warszawie z 12 października 2016 r., II Aka 149/16, LEX nr 2171257.

³⁸ Wyrok SA w Warszawie z 12 października 2016 r., II Aka 149/16, LEX nr 2171257.

³⁹ Sąd Apelacyjny w Warszawie odsyła do konkretnych źródeł: „vide: *Komentarz do Kodeksu karnego* Andrzeja Marka, Wolters Kluwer 2007, 4 wyd. teza 11 do art. 310, *Komentarz do Kodeksu karnego. Część szczególna* pod red. Andrzeja Zolla, WK 2016, IV wyd., teza 11 do art. 310 i cytowane tam judykaty”; wyrok SA w Warszawie z 12 października 2016 r., II Aka 149/16, LEX nr 2171257.

⁴⁰ Wyrok SA w Warszawie z 12 października 2016 r., II Aka 149/16, LEX nr 2171257.

⁴¹ Teza do wyroku SA w Katowicach z 10 grudnia 1998 r., II Aka 252/98, LEX nr 40282.

- sownych wpisów i opatrując podpisem podrabiałby czek, nadając mu cechy dokumentu uprawniającego do otrzymania sumy pieniężnej⁴²;
- „Nie jest konieczne, by do rozpoznania fałszyfikatów osoba, której środek płatniczy przedłożono, posiadała szczególne kwalifikacje. Również całkiem prymitywne fałszerstwo (np. doklejenie zer do banknotu 10 zł – co dało banknot 1000 zł, który został dany jako zapłata cudzoziemcowi) może być skuteczne. Istotne dla bytu przestępstwa jest to, że do fałszerstwa banknotów doszło, i można się nimi posłużyć jako środkiem płatniczym. Fakt fałszowania pieniędzy przez sprawców przy pomocy sprzętu komputerowego jest teraz bardzo częstym procederem⁴³;
  - istotne znaczenie dla interpretacji znamion czynnościowych podrobienia pieniędzy lub papierów wartościowych o których mowa w art. 310 § 1 k.k. posiada poziom imitacji. „Chodzi o to czy musi on osiągnąć stopień zdolny wprowadzić w błąd osobę przeciętnie doświadczoną, czy też osiągnięcie takiego stopnia jest dla jego realizacji obojętne. Na tak postawione pytanie należy odpowiedzieć, że do uznania, iż nastąpiło podrobienie pieniędzy nie jest konieczne osiągnięcie przez sprawcę tak łudzącego podobieństwa fałszyfikatu, by mogło to wprowadzić w błąd nawet doświadczoną osobę lecz wystarczy takie podobieństwo, aby człowiek niedoświadczony nie mógł od razu przekonać się o nieprawdziwości wręczonego mu jako pieniądź przedmiotu (zob. wyrok SN z dnia 26 lipca 1982 roku – I KR 321/81, OSP 7/83, poz. 161 oraz wyrok SA w Gdańsku z dnia 24 lutego 1993 roku – II AKr 357/92, OSP 10/94, poz. 188). Dla bytu tego przestępstwa nie jest istotne jakich środków działania (prymitywnych czy doskonałych) użyto do podrobienia pieniądza⁴⁴;
  - w judykaturze oraz w doktrynie „prawa karnego nie budzi wątpliwości, iż nielegalne wypełnienie czystego blankietu należy traktować jako podrobienie w rozumieniu art. 310 § 1 k.k.⁴⁵;
  - do przyjęcia, że miało miejsce podrobienie, czyli równorzędnie realizacja znamienia przestępstwa z art. 310 § 1 k.k., „nie jest niezbędne by fałszyfikat cechowało wyjątkowo duże podobieństwo do oryginału, by mogło to wprowadzić w błąd tylko doświadczoną osobę. Przyjmuje się wszak, że także prosty sposób podrabiania, przy wykorzystaniu na przykład dostępnych powszechnie drukarek laserowych, stanowi realizację znamienia tego przepisu, gdyż potencjalnie rzecz biorąc przeciętny człowiek może, działając bądź to w zaufaniu, pośpiechu, czy roztargnieniu, wziąć dany przedmiot (pieniądz, środek płatniczy, weksel) za autentyczny⁴⁶;

⁴² Teza do wyroku SA w Warszawie z 25 kwietnia 2002 r., II Aka 120/02, LEX nr 55731.

⁴³ Teza do wyroku SA w Lublinie z 7 czerwca 2004 r., II Aka 131/04, LEX nr 143656.

⁴⁴ Teza do wyroku SA w Krakowie z 8 marca 2005 r., II Aka 35/05, LEX nr 150447.

⁴⁵ Wyrok SO w Białymstoku z 29 listopada 2013 r., III K 164/13, LEX nr 1715575.

⁴⁶ Wyrok SA w Lublinie z 21 grudnia 2017 r., II Aka 241/17, LEX nr 2448406.

- podrobieniem pieniądza w kontekście art. 310 § 1 k.k. „jest wytworzenie przedmiotu go imitującego w celu puszczenia w obieg, przy czym warunkiem odpowiedzialności za takie działanie nie jest - jak sugeruje obrona - takie podobieństwo falsyfikatu do oryginału, że pozostaje z nim niemal tożsamy, a identyfikacja jego rzeczywistego pochodzenia jest bardzo trudna, bądź chociaż trudna. Jak słusznie podnosi się w orzecznictwie i doktrynie, dla przyjęcia, że doszło do podrobienia pieniądza nie jest wymagane, by wytworzony falsyfiakat był łudząco podobny do oryginału a jego identyfikacja wymagała wiedzy i wykorzystania specjalnych środków”⁴⁷;
- sposób przyjęty dla realizacji podrobienia pieniądza, „w szczególności użycie bardzo prostych czy wręcz prymitywnych środków, dających bardzo słaby efekt, ma irrelevantny charakter dla odpowiedzialności na gruncie art. 310 k.k. Należy dodać, że w działaniu sprawcy istotne jest to, że jego intencją jest wytworzenie czegoś co będzie miało spełniać funkcje pieniądza, a nie służyć np. zabawie”⁴⁸;
- poprawna, właściwa interpretacja znamion czynu zabronionego określonego w art. 310 § 1 k.k., „a w szczególności znamienia czynności wykonawczej polegającej na «podrobieniu» polskiego pieniądza, musi prowadzić do jedynego możliwego wniosku, że sprawca swym zamiarem obejmuje wytworzenie rzeczywistego falsyfikatu pieniądza, mającego stanowić jego substytut w obrocie finansowym, nie zaś jedynie rekwizyt, przeznaczony do innych, wymyślonych przez sprawcę zastosowań i zadań”⁴⁹;
- tak w orzecznictwie jak w doktrynie „przyjmuje się, że do przyjęcia, iż nastąpiło podrobienie pieniędzy nie jest konieczne osiągnięcie przez sprawcę tak łudzącego podobieństwa, aby mogło to wprowadzić w błąd nawet doświadczoną osobę. Wystarczy takie podobieństwo, aby niedoświadczony człowiek, przyjmując taki przedmiot w normalnych okolicznościach, nie mógł od razu przekonać się o nieprawidłowości wręzonego mu jako pieniądza przedmiotu”⁵⁰.

Podrobieniem zabytku o którym mowa w art. 109a u.o.z. jest przeto wytworzenie⁵¹ jego imitacji⁵² czy kopii⁵³, stwarzającej pozór zabytku autentycznego (za-

⁴⁷ Wyrok SA w Warszawie z 19 października 2018 r., II AKa 192/18, LEX nr 2584526.

⁴⁸ Tekst następujący bezpośrednio (do końca zdania) po myślniku, odnosi się do twierdzenia SO Warszawa - Praga w Warszawie z dnia 17 kwietnia 2018 r. sygn. akt V K 117/16 wspartego na dorobku orzecznictwa, które przywołuje – dalej kontynuując swój wywód Sąd Apelacyjny w Warszawie – wyrok SA w Warszawie z 19 grudnia 2018 r., II AKa 279/18, LEX nr 2637903.

⁴⁹ Wyrok SA w Gdańsku z 10 lipca 2019 r., II AKa 165/19, LEX nr 2749031.

⁵⁰ Wyrok SN z 5 lutego 2020 r., IV KK 455/19, LEX nr 3079568.

⁵¹ Podrobienie — co warto zaznaczyć — nie jest przetworzeniem zabytku faktycznego.

⁵² Jak podnosi się w literaturze, „Imitacja zabytku przez znakowanie może polegać m.in. na nanieśieniu sygnatury innego twórcy, znaczników mechanicznych lub chemicznych stosowanych przez niego czy też na przeniesieniu jego śladów biologicznych na falsyfiakat w miejscu, w którym podrabiany artysta umieszczał je celem zabezpieczenia obiektu”, D. Wilk, *Zabezpieczanie dzieł sztuki przed sfalszowaniem*, „Santander Art and Culture Law Review” 2016, nr 1, s. 53.

⁵³ K. Złasińska podnosi, że „kopia lub replika stają się falsyfiakatami w chwili przypisania im przez osobę wprowadzającą do obrotu cech oryginału bądź określone atrybuty pochodzenia. Można

bytku, który pozornie odpowiada legalnej definicji pojęcia zabytku i może mylnie uchodzić za oryginał), np. stwarzając pozór pochodzenia od określonego twórcy, autora czy pozory skonkretyzowanego zabytku, tudzież pozór zabytku określonego typu czy zabytku w ogólności⁵⁴. Pozór ten powinien — przy zamyśle sprawcy (którego intencją winno być pewne oszustwo, tzn. wytworzenie przedmiotu mającego uchodzić za autentyczny zabytek, który jednakże faktycznie zabytkiem nie jest) — stwarzać w umyśle potencjalnie pokrzywdzonego wrażenie, że ma on do czynienia z zabytkiem autentycznym. Podrobienie zachodzi np. niezależnie od zgody czy wiedzy osoby (lub jej spadkobierców), która miałaby pozornie uchodzić za autora fałszywego zabytku, tudzież rzeczywistego autora zabytku który jest kopiowany⁵⁵.

Nie będzie jednak podrobieniem zabytku jego imitacja, która — mimo, że np. jest kopią zabytku który istnieje faktycznie — zawiera pewien widoczny element (nie pozornie widoczny lub ukryty), świadczący jednoznacznie że nie jest on zabytkiem, lecz kopią, reprodukcją, imitacją, odwzorowaniem, rekonstruktem itp.⁵⁶

3. Przerobienie zabytku

Pojęcie „przerobić” oznacza w kontekście literalnym: „zmienić kształt, formę gotowej rzeczy w celu lepszego przystosowania jej do określonej funkcji”, „prze-

---

zatem przyjąć, że w pewnym sensie fałszerstwem (falsyfikatem) nie jest przedmiot, ale sposób postępowania. W rzeczywistości są bowiem innym dziełem (oryginałną kopią lub repliką) niż tym, za które uchodzą (oryginałem). Przypisanie kopii lub replice dzieła waloru oryginału ma bezpośredni wpływ na cenę oferowanego w obrocie obiektu”, K. Zalaśńska, *Ustawa o ochronie i opiece nad zabytkami. Komentarz*, Warszawa 2020, Legalis/el. [dostęp: 5.02.2022], komentarz do art. 109a, teza 3.

⁵⁴ „Dla bytu przestępstwa nie ma znaczenia, czy podrobiony zabytek jest wykonany na wzór istniejącego w rzeczywistości zabytku, czy jest to zabytek «wymyślony» przez sprawcę”, B. Gadecki, *Ustawa o ochronie...*, komentarz do art. 109a, teza 15.

⁵⁵ Jak wskazuje się w doktrynie, nie ma znaczenia dla bytu przestępstwa, „że podrobienia zabytku dokonano za zgodą właściciela zabytku (oryginału) lub nawet za zgodą osoby, która w przeszłości wytworzyła dany zabytek (oryginał)”, B. Gadecki, *Ustawa o ochronie ...*, komentarz do art. 109a, teza 16.

⁵⁶ Jak wskazuje D. Wilk, „Charakteru podrobienia nie ma wytworzenie takiego obiektu, który przy wszystkich cechach zabytku zawiera element pozwalający rozpoznać fałszyfikat bez szczególnej kwalifikacji i wiedzy. Dotyczy to w szczególności kopii dzieł sztuki, które są obiektami imitującymi wygląd oryginału, ale zawierają wyraźną cechę lub oznaczenie wskazującą, że obiekt jest kopią”, D. Wilk, *Fałszerstwa dzieł sztuki. Aspekty prawne i kryminalistyczne*, Warszawa 2015, s. 35 i 36. „Samo kopiowanie” — co zauważa się w doktrynie — „rozumiane jako zwielokrotnianie, dzięki któremu powstaje kopia, czyli dokładne odtworzenie oryginału dzieła sztuki, zazwyczaj w tej samej technice, materiale i skali — nie jest karalne”, K. Zeidler, op. cit., rozdział 3.3.1. (tenże podaje w przypisie bezpośrednio następującym po przytoczonym cytacie „A. Szewc (red.), *Leksykon własności przemysłowej i intelektualnej*, Kraków 2003, s. 102; E. Wojcieszko, *Sytuacja prawna kopisty i rekonstruktora dzieła plastycznego*, „Państwo i Prawo” 1988, z. 6, s. 91 i n.”).

kształcić, zmienić jedną rzecz na inną, pełniącą inne funkcje lub w inny sposób służącą”, „przetworzyć surowiec na gotowy produkt lub półprodukt; zużyć, wykorzystać surowiec na zrobienie, wytworzenie czegoś”, potoczn. „zapoznać siebie lub kogoś z czymś – określoną partią wiedzy, czynnością itp.; uczyć się lub uczyć kogoś, zrealizować zamierzony program, plan itp.”, „w dziewiarstwie: wykonać na drutach lub na szydełku część robótki, przenieść oczka z jednego drutu na drugi, robiąc dzianinę”, potoczn. „spędzić jakiś czas przy robocie; przepracować”, rzadk. „wpleść coś w tkaninę; tkając, poprzeplatać czymś; ozdobić tkaninę, przetykając ją czymś; poprzetykać”, rzadk. „wykonać, zrobić drogę, przejście itp., przekopując coś, przedzierając się przez coś; przetorować”, potoczn. „oszukać kogoś, obiecać coś komuś i nie dotrzymać obietnicy”, przestępcz. „oskarżyć, obciążyć kogoś w śledztwie”⁵⁷; „dokonać pewnych zmian w gotowej rzeczy w celu jej ulepszenia”, „przekształcić jedną rzecz na inną”, „wykorzystać surowiec na zrobienie czegoś”, „zapoznać się z wyznaczonym programem, działem wiedzy; też: uczyć, wpoić komuś jakiś zasób wiedzy”, „przenieść oczka z jednego drutu na drugi, robiąc dzianinę”, „wpleść coś w tkaninę”, „spędzić jakiś czas, pracując”⁵⁸; „w gotowej rzeczy dokonywać pewnych zmian w celu lepszego przystosowania jej do określonej funkcji”, „przekształcać, zmieniać jedną rzecz na inną, pełniącą inne funkcje lub w inny sposób służącą”, „przetwarzać surowiec na gotowy produkt lub na półprodukt”, potoczn. „zapoznawać kogoś lub siebie z czymś - określonym zasobem wiedzy, czynnością itp., zwykle zgodnie z przyjętym planem (najczęściej w szkole)”, zwykł. dk. „robić w określony sposób na drutach lub na szydełku jakąś część dzianiny mierzoną liczbą oczek”⁵⁹; „zmienić kształt, formę czego, opracować co wtórnie; wykonać co z czego innego”, „zużyć, wykorzystać surowiec na zrobienie czego, przetworzyć surowiec na produkt”, „ucząc albo uczyć się przejść wyznaczony program; opracować co od początku do końca; przestudiować”, „przepędzić czas przy robocie; przepracować”, „w dziewiarstwie: wykonać na drutach część roboty, przenieść oczka z jednego drutu na drugi robiąc dzianinę”, „wpleść co w tkaninę, tkając poprzeplatać czym; poprzetykać”, rzad. „wykonać, zrobić (drogę, ścieżkę, przejście) przekopując co, przedzierając się przez co; przetorować”, daw. „zmienić się, przerodzić się, ulec przemianie”⁶⁰. Należy racjonalnie założyć, że przerobienie o którym mowa w art. 109a u.o.z., odnosić należy w kontekście powyżej wyszczególnionych definicji literalnych do przerobienia zabytku jako jego: przetworzenia, przemiany, dokonania w nim zmian, „zmiany” (przeobrażenia) w inny.

W aspekcie pojęcia „przerobienia” występuje w orzecznictwie szereg wypowiedzi. Poglądy jurystyczne tamże wyrażane, są również pomocne w literalnej

⁵⁷ H. Zgółkowa (red.), *Praktyczny słownik współczesnej polszczyzny*, t. 33, Poznań 2001, s. 446 i 447.

⁵⁸ L. Drabik, E. Sobol (red.), op. cit., s. 165 oraz L. Drabik (aktualiz.), op. cit., [dostęp: 10.01.2020].

⁵⁹ B. Dunaj (red.), *Współczesny słownik języka polskiego*, t. 2, Warszawa 2007, s. 1445.

⁶⁰ W. Doroszewski (red.), op. cit., [dostęp: 10.01.2022].

interpretacji podrobienia zabytku. Konkretnie, kwestia przerobienia ujęta jest częstokroć w orzecznictwie odnoszącym się do czynu zabronionego określonego w art. 270 k.k., który to przepis typizuje materialne fałszerstwo dokumentów. W związku z tym wskazuje się, że:

- przerobienie dokumentu „polega na wprowadzeniu w dokumencie zmian dokonanych przez nieuprawnioną do tego osobę, w tym dopisania lub skreślenia treści dokumentu”⁶¹;
- nadanie mu innej treści niż pierwotna przez osobę która nie jest do tego uprawniona jest przerobieniem dokumentu⁶²;
- przerobienie dokumentu ma miejsce, „gdy osoba nieupoważniona zmieni jego treść na inną od autentycznej”⁶³;
- w przypadku, w którym „sprawca zmienia treść istniejącego, autentycznego dokumentu” zachodzi jego przerobienie⁶⁴;
- ma ono również miejsce, „gdy osoba nieupoważniona zmienia dokument autentyczny”, „gdy nadano mu inną treść od autentycznej”⁶⁵;
- wedle rozumienia art. 270 § 1 k.k. (dawniej art. 245 § 1 d.k.k.) przerobienie dokumentu „polegać może również na dopisaniu, bez zgody pokrzywdzonego, dodatkowej treści”⁶⁶;
- „Przerobienie dokumentu zachodzi wówczas, gdy osoba nieupoważniona zmieni jego treść na inną od autentycznej. Nie jest natomiast przerobieniem dokumentu nadanie mu innej treści przez osoby, od których ten dokument pochodzi”, „dla realizacji znamion podrobienia (czy przerobienia) dokumentu nie ma znaczenia, czy jego treść odpowiada stwierdzonemu w nim stanowi faktycznemu”⁶⁷;
- pojęcie, które znamionuje przestępstwo z art. 270 § 1 k.k. – „przerabia” – „nie zawiera w sobie warunku trwałości lub nieusuwalności zmian wprowadzonych w dokumencie. Trwałość lub nieusuwalność tych zmian zależą wyłącznie od zastosowanej, przy przerobieniu dokumentu, metody czy techniki. Dyktują ją zaś sprawy okoliczności, w jakich zamierza użyć, jako autentycznego, przerobionego dokumentu. Jeżeli dla wprowadzenia w błąd innej osoby lub dla uniemożliwienia identyfikacji pojazdu (jak w przedmiotowej sprawie) wystarczające było przerobienie tablic rejestracyjnych w sposób nietrwały i łatwo usuwalny, to zrozumiałe, że sprawcy tylko takiego sposobu użyli i nie ma najmniejszych racji, by takie ich działanie uznać za niebędące «przerobieniem» i niepodlegające z tego powodu penalizacji”⁶⁸;

⁶¹ Teza do postanowienia SN z 22 marca 2019 r., IV CZ 61/18, LEX nr 2652462.

⁶² Wyrok SA w Białymstoku z 13 grudnia 2017 r. I ACa 272/17, LEX nr 2453701.

⁶³ Wyrok SN z 5 kwietnia 2016 r., IV KK 405/15, LEX nr 2019574.

⁶⁴ Wyrok SN z 5 września 2000 r. II KKN 569/97, LEX nr 420805.

⁶⁵ Wyrok SN z 27 listopada 2000 r. III KKN 233/98, LEX nr 51125.

⁶⁶ Postanowienie SN z 8 kwietnia 2002 r. IV KKN 421/98, LEX nr 53338.

⁶⁷ Wyrok SN z 5 marca 2003 r. III KKN 165/01, LEX nr 77003.

⁶⁸ Postanowienie SN z 19 marca 2003 r. III KKN 207/01, LEX nr 78408.

— w przypadku, gdy „sprawca zmienia treść autentycznego dokumentu rzeczywiście wystawionego przez uprawnionego do tego wystawcę”, wówczas „takie zachowanie jest «przerobieniem» dokumentu w rozumieniu art. 270 § 1 k.k.”⁶⁹.

Podobnie pogląd odnoszący się do przerobienia ujętego w art. 310 § 1 k.k., który to przepis typizuje przestępstwo fałszowania pieniędzy i innych środków płatniczych albo dokumentów równoznacznych, może być pomocy w ustaleniu tego, co należy rozumieć przez przerobienie zabytku. Zgodnie z nim:

— „Przerobienie pieniądza, innego środka płatniczego lub dokumentu, o którym mowa w art. 310 § 1 k.k., polega na nieuprawnionym wprowadzeniu zmian w autentycznym pieniądzu, innym środku płatniczym bądź dokumencie”⁷⁰.

Założyć można w kontekście powyższego, że przerobieniem zabytku, o którym mowa w art. 109a u.o.z., jest taka zmiana (przetworzenie, przemiana, przeobrażenie) w materii zabytku, która stwarza pozór, że stanowi on inny zabytek, niż ten, którym jest (tudzież właściwie przed przerobieniem – był) w rzeczywistości (faktycznie, autentycznie)⁷¹. Pozór ten powinien w zamyśle sprawcy⁷² (sprawcy którego intencją winno być pewne *sine qua non* oszustwo, tzn. takie przerobienie zabytku aby uchodził on za inny zabytek), stwarzać w umyśle potencjalnie pokrzywdzonego wrażenie, że ma on do czynienia z zabytkiem innym niż ten, który został przerobiony. W uproszczeniu, przerobienie, o którym mowa, jest to takie przekształcenie zabytku, które powoduje, że uchodzi on za inny zabytek⁷³; niezależnie, czy pozór wpływa na postrzeganie zabytku jako mniej czy bardziej wartościowego⁷⁴, czy przekształcenie odbywa się np. za zgodą czy wiedzą twórcy zabytku przerabianego (lub jego spadkobierców)⁷⁵.

⁶⁹ Wyrok SN z 9 stycznia 2013 r. V KK 97/12, LEX nr 1277820.

⁷⁰ Wyrok SA w Warszawie z 2 sierpnia 2018 r., II AKa 205/18, Legalis nr 1813730.

⁷¹ Pod. A. Szczekała, *Falszerstwa dzieł sztuki. Zagadnienia prawnokarne*, Warszawa 2012, s. 120 oraz M. Kulik, *Komentarz do przepisów karnych ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami*, LEX/el. 2010 [dostęp: 21.02.2022], komentarz do art. 109a, teza 4.

⁷² Podobnie jak w przypadku podrobienia zabytku.

⁷³ B. Gadecki, *Ustawa o ochronie...*, komentarz do art. 109a, teza 18. Nie ma znaczenia dla bytu przestępstwa a) „że przerobienia zabytku dokonano za zgodą właściciela zabytku lub nawet za zgodą osoby, która w przeszłości wytworzyła dany zabytek”, b) „czy zabytek przerobiono na wzór istniejącego w rzeczywistości zabytku, czy na zabytek „wymyślony” przez sprawcę”, tamże, komentarz do art. 109a, teza 25 i 26.

⁷⁴ Inaczej twierdzi J. Sobczak, podnosząc, że „Czynność «przerabiania» odnosi się do obiektu, który ma charakter zabytku, a polega na dokonaniu zmian, które stwarzają pozory jego większej wartości”, zob. J. Sobczak, op. cit., s. 25. Przerobienie zabytku – co słusznie zauważają M. Bojarski oraz W. Radecki – wiązać się może także z jego uszkodzeniem, W. Radecki, M. Bojarski [w:] M. Bojarski (red.), *Szczególne dziedziny prawa karnego. Prawo karne wojskowe, skarbowe i pozakodeksowe*, „System Prawa Karnego”, t. 11, Warszawa 2018, Legalis/el. [dostęp: 4.02.2022], rozdział X, §74, teza 33.

⁷⁵ Por. B. Gadecki, *Ustawa o ochronie...*, komentarz do art. 109a, teza 16.

Podsumowanie, uwagi dodatkowe

Falszerstwem o którym mowa w art. 109a u.o.z., będzie wytworzenie pozornego zabytku (to jest wytworzenie fałszywego, „oszukańczego” zabytku; sfalsyfikowanie — podrobienie zabytku⁷⁶) lub przetworzenie zabytku „faktycznego” aby w efekcie wywoływał wrażenie innego zabytku (falsyfikacja — przerobienie zabytku)⁷⁷, w celu użycia go w obrocie zabytkami (np. zbycia, sprzedaży, zamiany, zastawienia, użyczenia, obciążenia, dzierżawy, wynajmu, darowania⁷⁸) — jako zabytku innego, niż jest (a właściwie przed podrobieniem lub przerobieniem — był) naprawdę, tzn. obiektywnie i faktycznie⁷⁹. Warto na marginesie rozważań podkreślić, że dla zakwalifikowania fałszerstwa — podrobienia lub przerobienia — zabytku z art. 109a u.o.z., nie wystarcza samo działanie przyjmujące postać, sygnifikującą: a) sporządzenia sfalsyfikowanego zabytku, czy b) falsyfikacji zabytku istniejącego; który to przedmiot miałby stwarzać wrażenie autentycznego („oryginalnego”) zabytku — lecz wystąpić musi podczas owego działania sprawcy, jego szczególne nastawienie po stronie psychicznej (subiektywnej), przejawiające się w cesze działania kierunkowego w celu użycia przedmiotu wykonawczego czynu w obrocie zabytkami⁸⁰.

⁷⁶ Podrobienie zabytku nie jest przetworzeniem zabytku faktycznego.

⁷⁷ Pod. A. Szczekala, op. cit., s. 120. M. Kulik, wychodzi z założenia, że „W wypadku czynności polegającej na podrobieniu zabytku skutkiem przestępnym jest albo powstanie nowego przedmiotu noszącego cechy zabytku, albo nadanie istniejącemu przedmiotowi o niezabytkowym charakterze cech zabytku. W wypadku czynu zabronionego polegającego na przerobieniu zabytku skutkiem przestępnym jest zmiana cech przedmiotu zabytkowego, sugerująca, iż jest to inny zabytek niż przed czynem”; M. Kulik, op. cit., komentarz do art. 109a, teza 8.

⁷⁸ Por. A. Szczekala, op. cit., s. 122–125. B. Gadecki wskazuje jednak, że fałszowanie zabytku w celu dokonania darowizny — „a nawet dokonania sprzedaży, ale z zamiarem poinformowania nabywcy, że kupuje on zabytek, który jest podrobiony/przerobiony” — nie będzie związane z popełnieniem przestępstwa z art. 109a u.o.z., tak i szerzej zob. B. Gadecki, *Przestępstwo fałszerstwa zabytku*, „Ochrona Zabytków” 2008, nr 1, s. 108 i 109. A. Szczekala zauważa jednakże na podstawie przeprowadzonej analizy ustawodawstwa i doktryny, że „słuszne wydaje się również to, aby termin użycia w obrocie także rozumieć szeroko jako dokonane w dowolnej formie odpłatne bądź nieodpłatne udostępnienie produktu innej osobie”, A. Szczekala, op. cit., s. 125.

⁷⁹ Pod. A. Szczekala, op. cit., s. 120 oraz M. Kulik, op. cit., komentarz do art. 109a, teza 4. Jak wskazuje się w doktrynie, „Fałszerstwo staje się czynem zabronionym nie tyle w momencie sporządzenia kopii dzieła sztuki, lecz wtedy, gdy sprawca działa z określonym zamiarem albo w momencie wprowadzenia jej do obrotu jako rzeczy innej, niż ona faktycznie jest. Fałszerstwem będzie stworzenie nowej rzeczy z zamiarem wprowadzenia jej do obrotu jako innej niż jest faktycznie”; K. Zeidler, op. cit., rozdział 3.3.1. Jak podnosi J. Sobczak, „Celem działania sprawcy jest stworzenie fałszyfikatu, aby wywołać u odbiorcy w obrocie zabytkami przekonanie, iż przedstawione dzieło ma wartość artystyczną i materialną inną od rzeczywistej oraz, że zostało wykonane przez innego twórcę niż w rzeczywistości. Zamiarem sprawcy jest chęć wykorzystania powstałego błędnego przekonania w celu wprowadzenia pokrzywdzonego w błąd i wykorzystanie tego błędu po to, aby skłonić go do rozporządzenia mieniem”, J. Sobczak, op. cit., s. 26. Por. B. Gadecki, *Komentarz do art. 109a ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (przestępstwo fałszerstwa zabytku)*, „Prokurator” 2009, nr 2, s. 103.

⁸⁰ Jak zauważa się w literaturze, „sprawca musi podrobić lub przerobić zabytek w celu użycia go w obrocie (autentycznymi) zabytkami”; B. Gadecki, *Prawnokarna ochrona dziedzictwa kulturo-*

Bibliografia

Literatura

- Cherka M., Antoniak P., Elżanowski F.M., Wąsowski K.A., *Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Komentarz*, Warszawa 2010, LEX/el.
- Dunaj B. red., *Współczesny słownik języka polskiego*, t. 2, Warszawa 2007.
- Doroszewski W. (red.), *Słownik języka polskiego*, Warszawa 1997, <https://sjp.pwn.pl/doroszewski> [dostęp: 10.01.2022].
- Drabik L. (aktualiz.), *Słownik języka polskiego* (powstały na podstawie *Słownika 100 tysięcy potrzebnych słów*, J. Bralczyk (red.), Warszawa 2005, <https://sjp.pwn.pl/sjp> [dostęp: 10.01.2020].
- Drabik L., Sobol E. (red.), *Słownik języka polskiego PWN*, t. 2, Warszawa 2007.
- Gadecki B., *Komentarz do art. 109a ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (przestępstwo fałszerstwa zabytku)*, „Prokurator” 2009, nr 2.
- Gadecki B., *Prawnokarna ochrona dziedzictwa kulturowego*, [w:] Trzeciński M. (red.), *Praktyczne aspekty zwalczania przestępczości przeciwko dziedzictwu kulturowemu*, Gdańsk 2019.
- Gadecki B., *Przestępstwo fałszerstwa zabytku*, „Ochrona Zabytków” 2008, nr 1.
- Gadecki B., *Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Art. 108–120. Przepisy karne. Komentarz*, Warszawa 2014, Legalis/el.
- Ginter A., Michalak A., *Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Komentarz*, Warszawa 2016, LEX/el.
- Grodzki P., *Przestępczość przeciwko zabytkom. Krótka charakterystyka problemu. Stan na rok 2010*, „Cenne, Bezcenne/Utracone” – wyd. spec. 2010 (Katalog utraconych dzieł sztuki [wybór do roku 2010]).
- Kulik M., *Komentarz do przepisów karnych ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami*, LEX/el. 2010.
- Radecki W., Bojarski M., *Szczególne dziedziny prawa karnego. Prawo karne wojskowe, skarbowe i pozakodeksowe*. „System Prawa Karnego”, t. 11, M. Bojarski (red.), Warszawa 2018, Legalis/el.
- Sobczak J., *Ochrona prawnokarna dóbr kultury*, „Środkowoeuropejskie Studia Polityczne” 2009, nr 3.
- Szczekala A., *Fałszerstwa dzieł sztuki. Zagadnienia prawnokarne*, Warszawa 2012.
- Trzeciński M., *Próba oceny nowych rozwiązań w zakresie karnoprawnej ochrony dziedzictwa kultury*, „Nowa Kodyfikacja Prawa Karnego” 2019, nr 1.
- Trzeciński M., *Przestępczość przeciwko zabytkom*, „Prokuratura i Prawo” 2011, nr 6.
- Trzeciński M., *Przestępczość przeciwko zabytkom archeologicznym. Problematyka prawno-kryminalistyczna*, Warszawa 2010, LEX/el.

- Wilk D., *Falsyfikaty dzieł sztuki w procesie karnym. Wybrane aspekty wykrywcze i dowodowe*, „Kwartalnik Policyjny” 2018, nr 1.
- Wilk D., *Falszerstwa dzieł sztuki. Aspekty prawne i kryminalistyczne*, Warszawa 2015.
- Wilk D., *Zabezpieczanie dzieł sztuki przed sfalszowaniem*, „Santander Art and Culture Law Review” 2016, nr 1.
- Wojewoda E., Truskołaska E., *Falszerstwa dzieł sztuki – wybrane aspekty prawnokarne*, „Studia Prawnoustrojowe” 2019, nr 1.
- Wróbel A., *Nielegalne poszukiwanie zabytków – w perspektywie znamion przestępstwa z art. 109c ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami*, „Przegląd Prawa Publicznego” 2023, nr 10.
- Wróbel A., *Przestępstwo nielegalnego wywozu zabytku za granicę (art. 109 u.o.z.)*, „Gubernaculum et Administratio” 2023, nr 2(28).
- Zalasińska K., *Ustawa o ochronie i opiece nad zabytkami. Komentarz*, Warszawa 2020, Legalis/el.
- Zeidler K., *Prawo ochrony dziedzictwa kultury*, Warszawa 2007, LEX/el.
- Zgótkowa H. (red.), *Praktyczny słownik współczesnej polszczyzny*, t. 29, Poznań 2000.
- Zgótkowa H. (red.), *Praktyczny słownik współczesnej polszczyzny*, t. 47, Poznań 2003.
- Zgótkowa H. (red.), *Praktyczny słownik współczesnej polszczyzny*, t. 33, Poznań 2001.

Akty prawne i uzasadnienia

- Ustawa z 24 lutego 2006 r. o zmianie ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, Dz. U. 2006 r. poz. 50, Nr 362.
- Ustawa z 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, Dz. U. z 2021 r. poz. 710 t.j. ze zm.
- Ustawa z 10 września 1999 r. Kodeks karny skarbowy, Dz. U. z 2021 r. poz. 408 t.j. ze zm.
- Ustawa z 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny, Dz. U. z 2021 r. poz. 2345 t.j. ze zm.
- Ustawa z 20 maja 1971 r. Kodeks wykroczeń Dz. U. z 2021 r. poz. 2008 t.j. ze zm.
- Ustawa z 19 kwietnia 1969 r. Kodeks karny, Dz. U. z 1969 r. Nr 13, poz. 94 ze zm.
- Ustawa z 15 lutego 1962 r. o ochronie dóbr kultury, Dz. U. z 1999 r. poz. 98, Nr 1150 t.j. ze zm.
- Uzasadnienie do projektu ustawy o zmianie ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, Sejm RP V kadencji, druk nr 50 z 19 października 2005 r.

Orzecznictwo

- Wyrok SN z 5 lutego 2020 r., IV KK 455/19, LEX nr 3079568.
- Postanowienie SN z 22 marca 2019 r., IV CZ 61/18, LEX nr 2652462.

Wyrok SN z 5 kwietnia 2016 r., IV KK 405/15, LEX nr 2019574.
Wyrok SN z 9 stycznia 2013 r. V KK 97/12, LEX nr 1277820.
Wyrok SN z 4 sierpnia 2005 r. II KK 163/05, LEX nr 200051.
Postanowienie SN z 19 marca 2003 r. III KKN 207/01, LEX nr 78408.
Wyrok SN z 5 marca 2003 r. III KKN 165/01, LEX nr 77003.
Postanowienie SN z 8 kwietnia 2002 r. IV KKN 421/98, LEX nr 53338.
Wyrok SN z 27 listopada 2000 r. III KKN 233/98, LEX nr 51125.
Wyrok SN z 5 września 2000 r. II KKN 569/97, LEX nr 420805.
Postanowienie SN z 22 marca 2019 r., IV CZ 61/18, LEX nr 2652462.
Wyrok SN z 3 października 1975 r., IV KR 221/75, LEX nr 19048.
Wyrok SN z 1 lutego 1988 r., II KR 7/88, LEX nr 17913.
Wyrok SA w Gdańsku z 10 lipca 2019 r., II AKa 165/19, LEX nr 2749031.
Wyrok SA w Warszawie z 19 grudnia 2018 r., II AKa 279/18, LEX nr 2637903.
Wyrok SA w Warszawie z 19 października 2018 r., II AKa 192/18, LEX nr 2584526.
Wyrok SA w Warszawie z 2 sierpnia 2018 r., II AKa 205/18, Legalis nr 1813730.
Wyrok SA w Szczecinie z 10 maja 2018 r., II AKa 18/18, LEX nr 2601464.
Wyrok SA w Lublinie z 21 grudnia 2017 r., II AKa 241/17, LEX nr 2448406.
Wyrok SA w Białymstoku z 13 grudnia 2017 r. I ACa 272/17, LEX nr 2453701.
Wyrok SA w Białymstoku z 13 grudnia 2017 r. I ACa 272/17, LEX nr 2453701.
Wyrok SA w Warszawie z 12 października 2016 r., II AKa 149/16, LEX nr 2171257.
Wyrok SA w Rzeszowie z 22 stycznia 2015 r., II AKa 116/14, LEX nr 1651936.
Wyrok SA w Warszawie z 8 maja 2013 r., II AKa 124/13, LEX nr 1322728.
Wyrok SA w Lublinie z 28 października 2010 r. II AKa 242/10, LEX nr 677926.
Wyrok (teza) SA w Krakowie z 8 marca 2005 r., II AKa 35/05, LEX nr 150447.
Wyrok (teza) SA w Lublinie z 7 czerwca 2004 r., II AKa 131/04, LEX nr 143656.
Wyrok SA w Warszawie z 25 kwietnia 2002 r., II AKa 120/02, LEX nr 55731.
Wyrok (teza) SA w Katowicach z 10 grudnia 1998 r., II AKa 252/98, LEX nr 40282.
Wyrok SO w Siedlcach z 6 września 2016 r., II Ka 205/16, LEX nr 2125796.
Wyrok SO w Warszawie z 19 listopada 2014 r., V K 126/14, LEX nr 1681493.
Wyrok SO w Białymstoku z 5 grudnia 2013 r. VIII Ka 617/13, LEX nr 1715637.
Wyrok SO w Białymstoku z 29 listopada 2013 r., III K 164/13, LEX nr 1715575.

The concepts of counterfeiting and remaking of a monument – art. 109a of the statute of the protection of monuments and the care of monuments (in the perspective of a jurisprudence)

Abstract

The undertaken goal of research is to depict the concepts of: a monument, counterfeiting of a monument and remaking of a monument. The analysis is based mainly on – firstly – the views expressed in the jurisprudence, as well as – secondly – on the linguistic understanding

---

of these concepts. The issues of “counterfeiting” or “remaking” of a monument are analyzed in the warp of art. 109a of the statute of 23 July 2003 on the protection of monuments and the care of monuments. The literal understanding of the concepts of “counterfeiting” and “remaking” is highly important during making a comprehensive interpretation of the provision of art. 109a of the statute of the protection of monuments and the care of monuments.

Keywords: falsification of a monument, counterfeiting or remaking of a monument, crime.